

Динамізм творчості сучасного українського журналіста: соціально-політичні та стилістичні аспекти

У статті розглянуто творчі аспекти журналістської діяльності: професійні навички, застосування мовностилістичного апарату.

Ключові слова: журналістський твір, мовностилістичні особливості твору, факти, фактичний матеріал, журналістська творчість.

Публіцисти сьогодні перебувають у постійному пошуку творчого розуміння процесів, що відбуваються в Україні. Особливо загострюється суперечка з цього приводу під час важливих суспільно-політичних подій. Журналісти намагаються долати поверховість, однобічність і штампи у відображенні цих явищ.

Важливими видаються соціально-політичні витоки журналістської творчості, бо вона відтворює грані соціальної дійсності і задовольняє злободенні інформаційні інтереси та потреби аудиторії: «Для публіцистики шлях, почасти долаючи змертвілі рухи у передачі дійсності, – це шлях усвідомленого втілення і аналізу конфліктів життя. Зерно соціального конфлікту проростає під пером публіциста можливостями більш чи менш здійснених, більш чи менш плідних рішень. Це – його провідна думка, ідея, реалізований задум» [1, 25].

Ламаючи стереотипне бачення ситуації, журналіст, безперечно, зачіпає «інтереси» її носіїв, за допомогою мовностилістичних засобів сміливо висловлює судження, які не збігаються з усталеними, тому що його світогляд, моральні цінності та пріоритети не дають змогу замовчувати істину, а творча майстерність і професійний обов'язок спонукають до послідовного відстоювання національних інтересів, що стає визначальним критерієм творчого процесу: «Актуальність змісту вимагає, щоб журналіст перший мав відомості про найновіші події з усього світу, щоб було їх найбільше та щоб були вони зовсім певні. Це значить, що газета не сміє компрометуватися журналістськими “качками”». Перегони за першість будь-якою ціною заводять у нетрі хвилюючої сенсаційності. Зайве казати, що здебільшого ця хвороблива сенсаційність багатьох із сучасних часописів є не позитивним придбанням модерної преси, а явним її лихом, яке відповідальний журналіст, свідомий своїх громадських обов'язків перед загалом, мусить рішуче та безоглядно поборювати як небезпечну пошесть. Мусимо відрізнити

актуальність від сенсаційності. Актуальність часопису забезпечує виявлення сучасності у властивому їй динамізмі. Сенсаційність є наркотиком, яким скомерціалізована преса спекулює на розчуленій уяві та хворобливій цікавості масового читача, якого сама виховала» [2].

Ще прикрише стає, коли так звану сенсаційність автори «прикрашають» частими жаргонізмами, які інколи перебувають на межі з ненормативною лексикою. Їм здається, що таким чином вони «підсилюють» свій текст і читач при цьому стає «бадборішим» та подумки плеще в долоні вдаваній сміливості журналіста. Але насправді такі автори своєю «майстерністю» збіднюють і пригнічують нашу мову.

Що означає високий рівень творчого вирішення публіцистичних завдань у контексті свободи слова й мовностилістичної виразності? Безперечно, джерела публіцистики беруть свій початок із роздумів, які визначенням конкретних питань теми долають «відчуженість» об'єкта, дають поштовх до його всебічного пізнання. Логіка журналістської думки рухається не методом «творчої сваволі», а проектується на діяльність, домагаючись документальної відповідності з нею. Процес думання, дослідження об'єкта з накопиченням достатньої кількості спостережень, фактів і аргументів народжує концепцію матеріалу, яка має включати суперечність між реальністю та журналістським задумом, пошук найефективнішого шляху вирішення складної життєвої проблеми, подолання суспільного конфлікту, унеможливлення підтасування фактів під якусь задалегідь задану схему.

Знання предмета, ґрунтовне розуміння проблеми, непідроблений інтерес до людей, які потрапляють в поле зору журналіста, психологічна врівноваженість активізують духовну енергію особи, дають змогу у потрібних межах виявити громадянську та людську сутність [3, 148].

Сукупність суспільно-психологічних явищ, які щоденно відображає журналістика, становить основу суспільної психології. На неї спираються й ідеологічні принципи нації, що формують настрої людей, їхні вольові чинники. Розповсюджені національною пресою ідеї та погляди згодом перетворюються на переконання людей, які породжують нові інтереси, спонукають до свідомого перетворення суспільних відносин. Існування національної домінанти в свідомості суспільства надає йому методологічно чіткої спрямованості, відчуття духу часу, формує сукупність філософських, політичних, морально-етичних поглядів людини на світ загалом та спонукає шукати в ньому власне місце. Саме активна соціальна позиція журналіста, його ставлення до України, рідної мови формують громадську думку як духовне утворення, чітко реагують на її зміни та коливання, уважно формують її головний показник – оцінні судження про факти, події, явища: «Жур-

наліст кожним словом, що пише, кожною ідеєю, яку поширює, кожним поглядом, який пропагує, бере на себе велику відповідальність перед громадянством. Пересічний загал живе думками свого часопису. Він дивиться на світ його очима... Тому кожен журналіст мусить бути точним у своїх повідомленнях і писаннях взагалі, як лікар. Бо його неточності, перекручення фактів, а особливо тенденційне їх освітлювання може мати для читача з морального боку так само небезпечні наслідки, як дана замість ліків отрута шкодить йому з фізичного боку» [4, 72]. А «отрута», яка подається в привабливій мовностилістичній обгортці, є не лише шкідливою, а й аморальною.

Безперечно, стиль і мова публікацій ніколи не відігравали другою рядну роль. Саме збіднена лексика, невміння виражальними засобами висловлювати думку або передати суть подій – політичних, соціальних, побутових – не лише робить нецікавим матеріал автора, а навіть створює негативний імідж часопису, газети, в якій з'являється така публікація.

Почуття завершеності пошуку, оптимальна міра й уміння безпомилково зробити вибір фактів, ситуацій, тематично наповнених колізій мають максимально сприяти цілісності й гармонійності майбутньої публікації конкретного жанру: «Специфічно журналістські виражальні засоби виступають не як чисто формальні прийоми викладу матеріалу і не як фактологічне смислове наповнення публікації, а як виникаючі у відношеннях форми і змісту практичні смислові константи твору, які саме через свою практичну застосовність здатні стимулювати мисленнєву, емоційну та вольову активність читача в сфері суспільної практики і які об'єктивуються у відносно самостійні, досить чітко окреслені функціональні елементи журналістського тексту, стаючи текстовими факторами інформаційного впливу» [5, 91].

Природні здібності чи талант журналіста відповідно переломлюють знання й переконання, моральні норми, професійні навички, формуючи індивідуальний стиль діяльності. Творча індивідуальність в журналістиці народжує щирі думки, що дає змогу глибоко аналізувати явища і тенденції суспільного життя, щоразу оновлюючи методи і прийоми творчості відповідно до специфіки вирішуваних завдань, показуючи неповторність фактів, подій, явищ нешаблонним баченням світу й людини в ньому. По-справжньому творча індивідуальність неодмінно передасть у публікації яскравою мовою багатоплановість, багатомірність змісту й обов'язково знайде емну модифікацію публіцистичного жанру.

Зміст публіцистичного твору – складна мозаїка смислово-формальних елементів у їх функціональній єдності. Якщо говорити концептуально,

то тут варто звернути увагу на чотири групи елементів змісту: по-перше, це документальна система фактів, об'єктивні знання про конкретні події та явища актуальної суспільної дійсності; по-друге, концептуальні розмірковування журналіста, його оцінка; по-третє, загальна тематична спрямованість твору і четверте – мова і стиль викладу тексту: «Журналіст має широкі можливості для того, щоб повідомляти, описувати, оповідати, розмірковувати, зображати. Все залежить від доцільності, вмотивованості авторського вміння. <...> Методи викладу – це, по суті, методи аналізу і синтезу. <...> Прийоми викладу – то прийоми аргументації (фактологічно-документальні, психологічні, образно-емоційні)» [6, 16].

На жаль, в українській пресі ще недостатньо публікацій, котрі звернуті до моральних почуттів людини, зокрема почуттів громадянського обов'язку, гідності, національної солідарності тощо. Сприятливі умови для ефективного переконування – неодноразове звернення видання до заданої теми з висвітленням нових змін у ній, доповнення її новою свіжою інформацією, іншою аргументацією. Повторне сприймання оновленої інформації спонукає до асоціативності мислення, активізує його, неодмінно створюючи нові уявлення, образи, судження. Відношення послідовності сприймання, що виникає в свідомості людини-реципієнта при доповненні ряду асоціацій, систематизує їх, закріплюючи в психіці отриману корисну для індивідів інформацію. Водночас цей процес не є нейтральним для психіки, особливо коли повтори звернуто до негативних емоцій людини. Маємо на увазі «модні» сьогодні перекося в змістовій політиці пресових видань щодо інформування про підкреслено тіньові сторони життя, відверте насилля, прояви аморальності тощо. Апелювання частим повторюванням в першу чергу до почуття людського страху досягає зворотного боку переконування – аудиторія поступово звикає до такої інформації, хоча та спотворює її мораль, спрощує цілі й примітивізує життя. На наш погляд, в умовах демократії й свободи слова, в світлі стратегічних завдань, які стоять перед нашою молодю незалежною державою, слід дуже виважено ставитись як до проблематики публікацій, так і методів переконування. Вони мають слугувати насамперед виробленню у громадянства імунітету проти зла, а не бажання наслідувати поширені сьогодні негативні зразки, які часто гіперболізовано смакує преса, маскуючись методами нібито безпристрасного подання фактів, насправді ж знижуючи рівень і «цензуру» раніше засвоєних людьми соціальних норм і цінностей у контексті особистої поведінки, навіть щодо вибору засобів досягнення життєвих цілей.

І тут мовностилістичні засоби повинні не підсилювати страх або вганяти читача в депресію своєю грубістю, брутальністю, категоричністю лексики, а навпаки, дати можливість об'єктивно сприйняти матеріал і самому зробити висновки, які не завжди можуть збігатися з бажанням автора.

Отже, ефективний переконливий вплив сучасної журналістики можливий лише за умови максимальної актуалізації проблематики й досягнення виразно-яскравої форми.

1. Гриценко О. М. Публіцистичний виступ: конфлікт, проблема, концепція // Публіцистика і політика / за заг. ред. В. І. Шкляра. – К. : Ін-т журналістики, 2000. – С. 25.
2. Шевченко А. Хартія свободи преси // Самостійна Україна. – 2006. – 21 берез.
3. Ученова В. Беседи о журналистике / В. Ученова. – М. : Молодая гвардия, 1985. – С. 148.
4. Бочковський І. Основи журналізму / І. Бочковський. – Мюнхен : Укр. техн.-госп. ін-т, 1993. – С. 72.
5. Методи журналістського творчства / под ред. В. М. Горохова. – М. : Изд-во Москов. ун-та, 1982. – С. 91.
6. Гриценко О. Основи теорії журналістської діяльності / О. Гриценко, Г. Кривошея, В. Шкляр. – К. : НВЦ МіЛІТ, 2000. – С. 16.

Подано до редакції 23. 04. 2012 р.

Parumskyi Ihor.

Creative dynamism of the Ukrainian modern journalist: social, political and stylistic aspects.

The article describes the creative aspects of journalism: professional skills, use of linguistic and stylistic apparatus.

Keywords: journalistic essays, linguistic and stylistic features of essays, facts, factual material, journalistic creativity.

Паримский И. С.

Динамизм творчества современного украинского журналиста – социально-политические и стилистические аспекты.

В статье рассмотрены творческие аспекты журналистской деятельности: профессиональные навыки, использование стилистического аппарата речи.

Ключевые слова: журналистское сочинение, стилистические особенности языка сочинения, факты, фактический материал, журналистское творчество.

